DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

Ved forhandlinger mellem regeringen og de kommunale organisationer blev der i juli opnået enighed om principperne for et lovforslag om en begrænsning af den kommunale skatteudskrivning i 1972–73, det såkaldte kommunale skatteloft.

Baggrunden herfor skal søges i den meget kraftige vækst i de kommunale udgifter i de senere år, som har været muliggjort af en stærkt forøgelse af den kommunale beskatning og en betydelig lånoptagelse.

Fra 1970 til 1971 blev de kommunale udskrivningsprocenter i gennemsnit forhøjet fra 16,3 pct. til 18,9 pct. Kommunernes provenu af kildeskat forventes forøget med ca. 55 pct. fra 1970–71 til 1971–72. Det er den stærkt forhøjede udskrivningsprocent, der sammen med en betydelig undervurdering af indkomstgrundlaget bringer provenustigningen så meget i vejret. I november dette år vil kommunerne for første gang fra staten modtage et slutafregningsbeløb, der med tillæg af renter ventes at komme til at andrage omkring 1600 mill. kr. Da indkomststigningerne også i indeværende år har været en del stærkere end skønnet af kommunerne, kan det allerede nu forudses, at disse også i november 1972, d. v. s. i regnskabsåret 1972–73, vil modtage et meget betydeligt slutbeløb af kildeskat.

Kommunerne har tillige skaffet finansielle muligheder for udgiftsekspansionen gennem en betydelig optagelse af lån. Kommunernes bruttolåntagning var i 1969–70 og i 1970–71 på henholdsvis 3064 mill. kr. og 3386 mill. kr. Når der herfra trækkes udgifterne til afdrag, kurstab og omkostninger i forbindelse med lånoptagelsen, når man til et kommunalt låneprovenu i de to år på 2470 mill. kr. og 2621 mill. kr.

Aftalen mellem regeringen og de kommunale organisationer går ud på, at der for 1972–73 lægges et loft over kommunernes skatteudskrivning. Det samlede beløb af indkomstskatter og ejendomsskatter må for dette år højst udgøre det for 1971–72 budgetterede beløb ganget med 107 pct. for kommunernes vedkommende, 111½ pct. for København og Frederiksberg og 120 pct. for amtskommunerne, idet der i de omtalte budgetbeløb ikke

indgår de slutskatter, som kommunerne som nævnt også vil modtage i 1972–73. Det højere beløb for amtskommunerne skyldes netop, at disse ikke får del i slutskatten. For vækstkommunerne gøres loftet lidt højere, ligesom der for alle kommuner ved beregningerne tages hensyn til de merudgifter, som kommunerne har fået som følge af ændrede refusionsregler på et par områder.

I august skal der forhandles om fastsættelse af rammer for den kommunale låntagning i 1972–73. For indeværende regnskabsår indberettede kommunerne i begyndelsen af 1971 et forventet lånebehov. Dette var i alt på ca. 3 mia. kr., hvoraf 565 mill. kr. for amtskommunerne. Fra regeringens side er der imidlertid blevet givet udtryk for, at dette omfang væsentligt overstiger, hvad der samfundsøkonomisk må anses for forsvarligt, hvorefter der er blevet fastsat en samlet ramme for den kommunale låntagning på 1860 mill. kr. svarende til en reduktion på 20 pct. af det af kommunalbestyrelserne opgjorte lånebehov. For amtskommunernes vedkommende skal låntagningen bringes ned på 450 mill. kr. For kommunernes vedkommende søges der gennemført en modregning af slutskattebeløbet i det budgetterede lånbebehov. For hver enkelt kommune er der således blevet fastsat lånerammer baseret på de anmeldte behov, men reduceret med godt en snes procent. Lånerammen angiver maksimum for det beløb, der, som lån og slutskat står til rådighed til finansiering af den kommunale aktivitet i 1971–72. Inden for et beløb på 50 mill. kr. kan indenrigsministeriet meddele tilladelse til optagelse af lån, når ganske særlige omstændigheder taler derfor.

Danmarks Statistik har opgjort kommunernes investeringsudgifter i 1971–72 til 6649 mill. kr., hvoraf amtskommunerne tegner sig for 1583 mill. kr. I forhold til regnskabet for 1970–71 er der tale om en budgetteret stigning på omkring 14 pct. Væksten i investeringsudgifterne er særlig kraftig for så vidt angår plejehjem og sygehusbyggeri, hvor udgifterne i 1969–70 var på 369 mill. kr. og i 1971–72 forventes at komme op på 858 mill. kr.

UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Efter et par bedrøvelige første måneder af 1971 har udviklingen i eksporten vendt sig. Specielt tallene for marts og maj var opmuntrende, og for industrieksportens vedkommende må denne vel betegnes som det mest lovende træk i konjunkturbilledet for øjeblikket. Da importen har vist et ganske fladt forløb, og reelt et fald, er underskuddet på handelsbalancen reduceret ganske pænt.

Underskuddet på handelsbalancen androg i årets fem første måneder 3214 mill. kr., hvilket er en reduktion på ca. 10 pct. i forhold til året

før. I 1969 var underskuddet dog næsten 1 mia. kr. mindre end i år. Det mindre underskud har vist sig i alle måneder bortset fra marts.

Den samlede import frem til og med maj måned beløb sig til 13.774 mill. kr. Dette er kun 440 mill. kr., eller godt 3 pct., mere end i de samme måneder i 1970. Der har i den omhandlede periode været ganske betragtelige prisstigninger på en række vigtige importvarer, først og fremmest flydende brændsel, hvor priserne en overgang i foråret lå næsten 50 pct. højere end året før. Reelt har der således været tale om en faldende import. Beløbsmæssigt svarer importstigningen ganske til stigningen i importen af flydende brændsel. Faldet i importen har været særlig udtalt for jern, stål og andre metaller, hvorimod indførslen af maskiner og transportmidler er steget knap 11 pct.

Eksporten er vokset med 804 mill. kr. eller godt 8 pct. De første fem måneders eksport har beløbet sig til 10.559 mill. kr. Forløbet har imidlertid været væsensforskelligt for industri- og landbrugsvarer. Industrieksporten er gået i vejret med 13,5 pct. eller stort set svarende til stigningstakten året før, mens eksporten af både vegetabilske og animalske landbrugsprodukter er lavere, tilsammen ca. 8 pct.

Industrieksporten har været på 6914 mill. kr. frem til og med maj. Heraf stammer godt og vel en trediedel fra eksporten af maskiner og instrumenter. Opgangen i industriens eksport skal endvidere vurderes på baggrund af et fortsat fald i udførslen af enzymer. Den samlede eksport af kemiske produkter har som følge heraf vist fald.

Handelsbalancen

	Indførsel		Udførsel		Merindførsel	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971
	mill. kr.					
Januar	2437	2394	1755	1820	682	574
Februar	2524	2567	1841	1970	683	598
Marts	2655	3477	2086	2332	569	1145
April	3021	2415	2195	2098	831	317
Maj	2691	2921	1878	2340	813	581
Juni	2935		2141		794	
Juli	2461		1851		611	
August	2456		1997		459	
September	2640		2147		493	
Oktober	2792		2304		488	
November	3158		2343		814	
December	3108		2133		974	
I alt	32885		24672		8211	

Eksporten af kød- og mælkekonserves er gået op med ca. 15 pct. og fiskeeksporten med ca. 25 pct.

Betalingsbalancen er kun opgjort for første kvartal, hvor underskuddet beløb sig til 1492 mill. kr., hvilket er ca. 400 mill. kr. mere end i samme kvartal i 1970. Underskuddet er blevet finansieret ved en privat låntagning af omtrent samme størrelse. Ultimo juni var Danmarks internationale likviditet på 3241 mill. kr. knap 1 mia. mere end året før. Ved udgangen af marts var likviditeten på 4,2 mia. kr., men et rekordstort valutaforbrug i april måned har reduceret beholdningen til det nuværende omfang. I juni måned blev likviditeten forbedret med ca. 120 mill. kr.

PENGE- OG KREDITFORHOLDENE

Likviditeten i banker og sparekasser har i den forløbne del af året været præget af fortsat stramhed. Omkring midten af året skulle nationalbanken ifølge aftalerne med bankerne fra april begynde en gradvis afhjælpning af likviditetsnøden, således at bankerne bliver i stand til at udnytte udlånsloftet i resten af 1971. Likviditetsstøtten skal blandt andet ske gennem en gradvis frigivelse af de beløb, som banker og sparekasser har bundet i nationalbanken i henhold til deponeringsforpligtelserne. Pr. 1. juli blev den første femtedel frigivet. Afviklingen af den resterende del drøftes mellem de implicerede i september måned. Ved udgangen af maj havde bankerne deponeret 1915 mill. kr. og sparekasserne 1025 mill. kr.

I maj måned steg bankernes indlån med 104 mill. kr. og udlånene med 59 mill. kr. For sparekassernes vedkommende var de tilsvarende tal 99

Nettotilgang af børsnoterede obligationer

	1968	1969	1970	1971
Januar	357	949	485	459
Februar	605	1208	886	1116
Marts	596	1540	917	1450
April	495	1101	883	1568
Maj	693	864	759	1071
Juni	548	873	1292	
Juli	623	817	982	
August	885	769	1055	
September	911	918	930	
Oktober	1247	855	963	
November	1200	1047	868	
December	1105	835	758	
Hele året	9265	11776	10778	

mill. kr. og 187 mill. kr. I perioden juni 1970–maj 1971 er bankernes indlån gået op med 3,7 pct. svarende til knap 1200 mill. kr. Udlånsstigningen var i samme tidsrum helt nede på 5,4 pct. mod en opgang året tidligere på knap 12 pct. Ved udgangen af maj androg bankernes samlede udlån 31,5 mia. kr., hvilket niveau stort set har været holdt gennem hele den forløbne del af året.

Obligationspuklens afvikling kommer klart frem i tallene for nettotilgangen af børsnoterede obligationer. Tilgangen frem til og med maj har andraget 5664 mill. kr. eller over 1 mia. kr. om måneden. Tilgangen svarer ret nøjagtig til det rekordhøje niveau i de samme måneder af 1969. I forhold til 1970 er der tale om en stigning på godt 44 pct. Måles forløbet i tolv-måneders perioden juni 1970–maj 1971 i forhold til den tilsvarende året før er mængden øget med ca. 25 pct. Den samlede obligationsmængde har rundet de 90 mia. kr.

PRISER, FORBRUG OG INVESTERING

De sidste par måneder af 1970 og de tre første i indeværende år var præget af en meget betydelig prisstabilitet. I april og maj indtraf imidlertid et par gevaldige prishop, som må have sammenhæng med den ændrede prislovgivning og måske overenskomstfornyelserne.

Forbrugerprisindekset nåede i juni op på 154,2, hvilket er godt 7 pct. højere end i samme måned året før. I forhold til januar måned har prisstigningerne været på ca. 3 pct. Da prisstigningerne satte ind, ramte de over et bredt felt, omend mest udtalt for fødevarer og boligforbrug.

I maj måned vedtog folketinget at ændre basis for beregningen af reguleringspristallet fra januar 1963 = 100 til januar 1971 = 100. Lønreguleringer vil fremtidig ske for hver fulde 3 points udsving, således at første portion efter det nye pristal udløses ved 103. Portionerne er samtidig blevet tungere, nemlig 30 øre i timen.

Månedsprisindekset med den nye basis lå fladt til og med marts, hvorefter man i de følgende måneder nåede op på 101,2, 103,1 og 103,4. Da de to sidstnævnte måneder tillige med det endnu ukendte tal for juli kommer til at udgøre reguleringspristallet for juli, kan der ikke være tvivl om, at én af de nye portioner vil blive udløst med virkning fra september/oktober. Dette skulle svare til omkring 1500 mill. kr., hvori dog kildeskat og moms vil gøre et betragteligt indhug. Prisstigningerne fra maj til juni skyldes især fødevarer og transport, men der har været mindre opgange for en lang række produkter.

Der er indtruffet en tydelig afmatning i det private forbrug. Det foreløbige detailomsætningsindeks for maj blev 130 mod 131 i april måned. I forhold til maj 1970 er der sket en omsætningsfremgang på omkring 3

Prisindeks

	Råvare-prisindeks	Engros-prisindeks		Forbruger-prisindeks		Måneds-prisindeks
	1970	1970	1971	1970	1971	1971
	1970 = 100	1955 = 100		1964 = 100		Jan. 1971 = 100
Januar	107	135	141	140,3	149,7	100,0
Februar	108	136	141	141,3	149,7	100,0
Marts	109	138	142	142,1	149,8	100,1
April	108	138	142	142,5	151,3	101,2
Maj	107	138	142	143,8	153,7	103,1
Juni	106	140	144	143,9	154,2	103,4
Juli		139		146,8		
August		138		147,1		
September		139		148,4		
Oktober		139		148,8		
November		140		149,8		
December		139		149,7		

pct., hvilket under hensyntagen til prisudviklingen er ensbetydende med en reelt faldende omsætning. Tilbagegangen omfatter stort set ikke fødevarer, hvor omsætningen reelt nærmest er uforandret i forholdet til året før, hvorimod der har været en udtalt tilbagegang for beklædning og hårde hvidevarer. Indekset for to-måneders perioden marts–april viser en 11 pct. større omsætning i 1971 for alle tre nævnte hovedgrupper af varer.

Det afdæmpede private forbrug afspejler sig ligeledes i tallene for nyindregistrerede personbiler. I juni blev der indregistreret godt 13.000 eller 9000 færre end året før. Det må dog erindres, at der i 1970 på samme tid var tale om en væsentlig hamstring forud for momsforhøjelsen. Der er hidtil i år indregistreret knap 70.000 personbiler mod knap 87.000 i samme tidsrum i 1970.

For investeringernes vedkommende er der formentlig tale om et stort set uændret niveau i forhold til året før, men megen viden herom har man ikke. I de større byområder er i perioden januar–maj påbegyndt knap 900

Indeks for detailomsætningen

	Januar–februar	Marts–april	Maj–juni	Juli–august	September–oktober	November–december
	1968 gnstl. = 100					
1969	96	102	109	111	111	133
1970	109	113	124	124	124	144
1971	115	125				

flere boliger end i 1970 svarende til omkring 10. pct. vækst. Antallet af fuldførte lejligheder svarer nøje til tallene for året før, medens antallet af lejligheder under opførelse i dette område er omkring 8000 lavere i år.

Byggevirksomheden for hele landet kendes kun for 1. kvartal, hvor boligbyggeriet gik tilbage med 11 pct., mens erhvervsbyggeriet gik op med 9 pct. Det fuldførte boligbyggeri omfattede 14.093 lejligheder mod 12.471 i 1970 en stigning på 13 pct. Pr. 1. april var der i alt 50.880 lejligheder under opførelse mod 59.873 et år tidligere.

PRODUKTION OG BESKÆFTIGELSE

Fra og med januar 1971 har Danmarks Statistik udvidet statistikken vedrørende industriens beskæftigelse til også at omfatte oplysninger om lønsummer og udviklingen i timelønningerne. Oplysningerne stammer fra ca. 1900 industrivirksomheder, der har ca. 70 pct. af den samlede industribeskæftigelse. Oplysningerne regnes op, således at tallene kommer til at omfatte hele industrien.

Ved udgangen af april beskæftigede industrien 399.200, hvilket er en nedgang på 1,7 pct. i forhold til året før. Antallet af arbejdere er faldet med 11.000 og funktionærtallet vokset med knap 5000. Beskæftigelsen har været faldende gennem årets fire første måneder. Beskæftigelsesindekset, der er et indeks for de udførte arbejdstimer, er faldet med 5,8 pct., hvor arbejdstidsforkortelsen i september 1970 imidlertid skal tages i betragtning. Fra marts til april steg indekset fra 102,9 til 105,2.

Lønsumsindekset, der for første gang er beregnet for januar 1971 blev i april 152,0 mod 142,5 i april og 137,0 i januar. Timelønsindekset for industriens arbejdere var i januar 133,2. I marts og april blev indekset henholdsvis 138,5 og 144,5. Fra januar til april er der således tale om en forskydning på 8,5 pct., hvoraf de 4,3 er indtruffet fra marts til april.

Arbejdsløsheden har i de seneste måneder ligget dobbelt så højt som i 1970, hvor arbejdskraftmanglen dog også var særdelse udtalt. Niveauet er dog fortsat lavt. I juni blev den gennemsnitlige ledighedsprocent 2,0 mod 2,4 i maj. I de samme måneder et år tidligere var procenten 0,9 og 1,3. Ledigheden har været mest udtalt i byggefagene. Antallet af arbejdsløse var i maj og juni henholdsvis godt 19.000 og 16.000 personer. I forhold til 1969 er ledigheden også en smule højere.

Forventningerne til beskæftigelsesudviklingen i april kvartal var for industriens vedkommende nærmest i retning af uændrede forhold. Derimod viste konjunkturbarometeret for industrien forventninger om en mærkbar stigning i produktionen og en ret betydelig vækst i indgangen af ordrer fra såvel hjemmemarkedet som eksportmarkedet. Både færdigvarelagre og rå-

Industriens beskæftigelse og løn

	Antal ansatte		Beskæftigelsesindeks		Lønsums-indeks 1971	Timeløns-indeks 1971
	1970	1971	1970	1971		
	1000 prs.		1968 gnstl. = 100			
Januar	402,0	403,9	102,3	102,8	137,0	132,2
Februar	405,4	403,1	107,0	104,0	139,3	133,9
Marts	406,6	402,3	110,9	102,9	142,5	138,5
April	406,0	399,2	111,7	105,2	152,0	144,5
Maj			109,4			
Juni			109,5			
Juli			71,9			
August			106,0			
September			108,7			
Oktober			108,4			
November			108,0			
December			96,6			

varelagre ventedes stærkt reducerede, ligesom investeringsforventningerne gik i opadgående renting.

Det nu foreliggende konjunkturbarometer for juli kvartal viser, at de fleste af industriens forventninger ikke blev indfriede. Produktionen blev således stort set uændret i forhold til januar kvartal, og der skete et fald i beskæftigelsen. Indgangen af eksportordrer blev noget svagere end beregnet, og for hjemmemarkedets vedkommende forblev ordrerne stort set uændrede. Heller ikke lagerreduktionerne blev som forventet, hvorimod investeringsomfanget i det store og hele passer med antagelserne.

Ved udgangen af april kvartal anførte 24 pct. af virksomhederne, at de manglede arbejdskraft, hvilket er stort set det samme antal som et kvartal tidligere.

Industriens forventninger til juli kvartal peger atter i opadgående retning omend moderat. 21 pct. af virksomhederne forventer en større produktion end i april kvartal og 15 pct. en mindre. Beskæftigelsen antages at blive nogenlunde uændret. Der er tillige en forsigtig optimisme med hensyn til den forventede indgang af ordrer fra både hjemmemarked og eksportmarked, ligesom forventningerne atter går i retning af en reduktion af færdigvare- og råvarelagre. Investeringsomfanget ventes også at blive en smule større trods formindskede investeringsplaner igennem april kvartal.

En tilsvarende optimisme kommer til udtryk i konjunkturbarometeret for bygge- og anlægsvirksomheden, hvis forventninger om en stigende produktion og beskæftigelse fra januar til april kvartal synes at være blevet

Konjunkturbarometer. Hele industrien

	Faktisk forløb i april kvartal 1971 i forhold til januar kvartal 1971			Forventet forløb i juli kvartal 1971 i forhold til april kvartal 1971		
	mindre	omtrent uændret	større	mindre	omtrent uændret	større
	pct.					
Produktion	21 (12)	59 (62)	20 (26)	15	64	21
Antal beskæftigede arbejdere, ultimo kvartalet	25 (12)	61 (75)	14 (13)	10	80	10
Ordreindgang fra hjemmemarked	24 (15)	53 (61)	23 (24)	16	62	22
Ordreindgang fra eksportmarked	19 (11)	56 (58)	25 (31)	16	61	23
Færdigvarelagre, ultimo kvartalet	21 (24)	52 (65)	27 (11)	24	63	13
Råvarelagre, ultimo kvartalet	27 (24)	58 (72)	15 (4)	26	65	9
Samlede løbende investeringer	13 (13)	71 (71)	16 (16)	9	77	14
Investeringsplaner, ændret i kvartalet ..	12 –	84 –	4 –	–	–	–

indfriede. Ved udgangen af kvartalet anførte 22 pct. af virksomhederne, at de manglede arbejdskraft. Et kvartal før var det kun 15 pct.

Bygge- og anlægssektorens forventninger til juli kvartal går i retning af en større produktion og beskæftigelse hos godt 1/4 af branchen og en nedgang hos 16–18 pct. Optimismen gælder alle fag bortset fra snedkere. Beholdningen af ordrer ventes ved udgangen af juli kvartal at være af samme størrelse som den øjeblikkelige.

24. 7 1971.

Palle Mikkelsen.